

СТАНОВИЩЕ

от Радослав Димитров Радев, проф. д-р във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ за дисертационния труд на Иван Велчев Велчев на тема „Литературата в дигиталния свят. Как дигиталните технологии променят общуването с текста“ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в Научна област 1. Педагогика, професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по (Методика на обучението по литература)

Научен ръководител: проф. д-р Владимир Атанасов

Обучаващо звено: Катедра Методика към Факултет славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“

Първото изречение би следвало да бъде: **Изключително навременна дисертация.** Ако древните гърци казват, че очите са мозък, изнесен напред, то сега в ерата на дигиталните технологии трябва да ги мислим като съзнание, изнесено напред. Те направиха така, че детето с таблета вече не вижда какво яде, не се интересува къде стъпва, не дава отговори, защото не чува въпроси, не подсмърча, защото сополът му е част от мрежата. И във всичко това Иван Вълчев е влязъл смело като слага на литературната теория, особено на междутекстовостта, рецептивната теория и конструктивизма, дигитален знак, като вкарва в анализа на текста мрежови импулси, като разширява метафоричността до степен на вътрешна природа на предметите и явленията и като превръща методиката като мяра за свободата на учениците-птици, за които е важно да летят. Да си призная от технологиите това не го очаквах.

Иван Велчев е с богат педагогически и административен опит. От документацията става ясно, че всички законови изисквания и процедури са спазени, трудът е обсъден в катедра „Методика“, съдържа 270 страници с библиография от 135 заглавия. Макар да са обособени четири основни глави и към всяка да има обобщаваща процедура, то те са изградени на принципи на импулсите и затова отделните подглави са форми за множественост на изследователската мисъл, която първо трябва да ни

ориентира в понятията и термините и след това да ги превърне в работна сила при анализа на текстове като новелата за Саладин и Мелхиседек от Бокачовия „Декамерон“ „Царамбука“ от Йордан Радичков, стиховете на П. К. Яворов, „Дамската чанта“ на Димитър Динев и др. Прави впечатление, че е провокирана студената логичност на термина с топлата многозначност на образа. Срещат се понятия като „застинала подвижност“, „задвижването“ на текста“, „естетика на изплъзването“, „семантични празнини“ и др., които са интересен опит в разсъждението да стои на преден план любопитството. Оказва се, че езикът на дигиталното допуска правото на метафората да означава, за да не се затваря смисъла. Нещо подобно има предвид и Димитър Михалчев, когато в първа книжка на „Философски преглед“ отбелязва, че от чужбина се вземат идеи, но не и думите за тях. Авторът съзнава, че дигитализацията предизвика радикална промяна и че по отношение на образованието тя е външна, но смята че *„образователната общност ще може да изгради стратегии за управление на нейните ефекти в своята сфера“*, ще може да неутрализира нейните негативи и да използва пълноценно добрите ѝ страни“ (с.7). Приемам дисертационния труд именно като успешен опит да се преобразят негативите в позитиви. Опитът да се ползва понятието дигитална хуманитаристика, възприемана като направление в дигиталното (с.10) е важна за образователната ни система. Още 60-те години на 20. век Чарлз Пърси Сноу изказва мнение („Двете култури“), че в Западния свят техническата и хуманитарната култура се успоредяват, нямат докосвания. Вероятността да се избегне този проблем чрез дигиталната хуманитаристика се оказва реална или поне дисертационния труд ни убеждава в това. В тази връзка Иван Велчев е направил много важно уточняване: „В това изследване обаче ще опитаем да избегнем противопоставянето хуманитарно – технологично и ще търсим възможности за съвместяването им, тъй като става все по-очевидно, че

съвременната култура е комплексна (включва в себе си феномени от най-разнообразно естество) и следователно интерпретацията на отделни културни явления би следвало да се характеризира със същата комплексност“ (с.13). Само тази мисъл на докторанта е достатъчна, за да се убедим в неговата прозорливост и във функционалността на труда му.

Във втора глава „Текст, междутекстовост и мрежа“ Иван Велчев изяснява понятията с оглед осъществените виждания за текста в литературната теория. Поставен във философски план литературнообразователният дискурс се приема като форма, „в която се разкрива и осъществява посочената интенция на съзнанието да пита за онтологичния статус на обектите“ и „самият този дискурс би следвало да има форма на въпрос“ (с.18). Авторът се е обосновал добре и аз го разбирам, но въпросът, питането, са скорост, която е необходимост за технологиите, но не съм сигурен, че е потребност за образованието. Фактът, че Йенският план на Петер Петерсон се е провалил, а Втората световна война го загробва окончателно, а тъкмо той отрича въпроса като образователен дискурс, е много показателен. Докато скоростта е владетел на съзнанието образование и икономика ще бъдат тъждествени. Но силата на Иван Велчев е в това, че той винаги успява да види технологичното чрез хуманитарното, дори когато става дума за въпроса и питането (с.187). Затова за него „разбирането на/чрез текста е винаги опит за разбиране и на Аза и неговите отношения с другите, както и на основните категории на етиката и естетиката“ (с.19-20). След подобна мисъл изследователят може да се радва само на свободата си. И първо той се ползва от нея, когато анализира стихотворенията на П. К. Яворов „Две души“ и „На Лора“ като ползва тезата на Пол Рикъор за метафорите като мрежа, за да изведе идеята за мрежовата интенция. Иван Велчев е

концептуален интерпретатор на текстовете – той вижда не това, което иска да види, а това за което текстът го подбужда.

В трета глава „Читателят екран“ е ключът на дисертационния труд. Авторът изхожда от случилото се вече преобразяване, при което „компютърният дисплей *трансформира физическата реалност в образ* и по този начин *утвърждава визуалния код като универсален*“ (с.82). Младият читател се е променил. Но изглежда трябва да мине време този начин на четене да се означи като култура. Пиктограмите навлязоха активно в Windows, в търговската мрежа те означават стоката на щанда, и изместват представи – възможно е пиктограмата за замразеното пиле да означи изцяло представата за кокошка. Универсалността на визуалния код ще доведе до ново диференциране на образа, подобно на египетските йероглифи, които се четат като се обясняват, а където писмото е съпроводено със сюжетна рисунка, тя е за пряко възприятие. Има някакво връщане към изначалната визуализация. И в компютърната триизмерна графика за ортогоналните проекции могат да се дадат примерис египетското изкуство и писменост. Тази активна рефлексия върху текста Иван Велчев нарича екранизиране, при което настъпва „превключване“ на кодове (с.84). За много неща дисертантът използва бъдеще време, което добива образ чрез тенденциите днес. Ценното е, че той хваща действеният механизъм на технологиите, за да проследи как той ще се означи като култура. „Съвременната сетивност очаква изобилна визуализация – отбелязва Иван Велчев, – а текстът (поне в класическия си вид) не предоставя подобна възможност. Предоставя я обаче четенето.“ (с.104). Как обаче в обучението по литература гледането в класическия му вариант – като съзерцание, ще се пренесе в дигиталното. Например при Йордан Йовков гледането е ключов механизъм за „знам“ и „не знам“ и дисертантът има готова концепция как ще стане преобразяването като се

„концептуализира погледа на литературата“ (с.102). Можем да му вярваме, защото разбираме тенденцията, но технологиите все още не са стигнали до сърцевината на смисъла (с.107), и когато влизат в изкуството все още миришат на обелки. Чест прави на Иван Велчев, че се е подготвил добре и там където слага твърдение, не пропуска анализа, поради което случването в света на дигиталното, не изключва мисленето в съвременните теории за литературата. От такива подготвени хора имаме нужда днес, защото те имат разума да балансират противоречията, от които ще се роди утрешното обучение по литература. Този баланс е постигнат и при извеждане на проблемите и моделите в четвърта глава „Дигиталното образование по литература – въпроси и хоризонти“, в която освен концептуалните моменти за дигиталните технологии в обучението по литература е направен и сполучлив анализ на образованието у нас.

Приносните моменти са коректно изведени в дисертацията и очертават нейния оригинален характер.

Авторефератът дава точна, систематизирана и концептуална картина на дисертационния труд.

Дисертантът е представил седем публикации, които са свързани с участия в научни форуми, поместени са в авторитетни научни списания и сборници, което свидетелства, че идеите му са познати на научната общност.

Като имам предвид оригиналния характерна дисертацията и че тя събира и коментира поток от знания и практики, които са актуални и ще бъдат значими за литературното образование, предлагам и ще гласувам на Иван Велчев Велчев да му бъде присъдена научната и образователна степен „доктор“ в научната област 1. Педагогика, професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по (Методика на обучението по литература).

Проф. д-р Радослав Радев